

Çevrenin Kasten Kirletilmesi Suçu (TCK. M.181)

Offense of International Contamination of the Environment

Prof. Dr. Mehmet Emin ARTUK

Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

ABSTRACT

Offense of intentional contamination of the environment is an offense type, entered into our legislation with the Turkish Criminal Code number 5237 on 2005. It has been accommodated with European Union Directives by defining these actions as a crime. Depending on environmental pollution, especially the emergence and consequences of global warming mankind began to be sensitive in this area. In parallel, leaving neater and livable environment for the future concerns has led the legislators to organize such a crime. This is a positive development for our country, our article examined this kind of crime by seperating the crime elements.

Key words: Intentionally contaminating the environment, environmental pollution, environment, waste, debris.

1- Genel Olarak

İnceleme konusu suç, 5237 sayılı TCK'nun 181 inci maddesinde; "(1) İlgili kanunlarla belirlenen teknik usullere aykırı olarak ve çevreye zarar verecek şekilde, atık veya artıkları toprağa, suya veya havaya kasten veren kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Atık veya artıkları izinsiz olarak ülkeye sokan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(3) Atık veya artıkların toprakta, suda veya havada kalıcı özellik göstermesi hâlinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza iki katı kadar artırılır.

(4) Bir ve ikinci fıkralarda tanımlanan fiillerin, insan veya hayvanlar açığ-

sından tedavisi zor hastalıkların ortaya çıkmasına, üreme yeteneğinin körelmesine, hayvanların veya bitkilerin doğal özelliklerini değiştirmeye neden olabilecek niteliklere sahip olan atık veya artıklarla ilgili olarak işlenmesi hâlinde, beş yıldan az olmamak üzere hapis cezasına ve bin güne kadar adli para cezasına hükmolunur.

(5) Bu maddenin iki, üç ve dördüncü fıkrasındaki fiillerden dolayı tüzel kişiler hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur” şeklinde düzenlenmiştir.

5237 sayılı TCK'nun 344 üncü maddesinin 1 nci fıkrasının (b) bendi gereği, kanunun 181 inci maddesinin 1 inci fıkrası yayımı tarihinden (R.G. tarihi 12.10.2004) itibaren iki yıl sonra yani 12.10.2006 tarihinde yürürlüğe girerek, bu tarihten sonra işlenen suçlar hakkında uygulanacaktır. Bu tarihten önce işlenen ve 181 inci maddenin birinci fıkrası kapsamına giren eylemler suç sayılmayacak¹, söz konusu eylemler yönünden şartları oluşmuşsa, 2872 sayılı Çevre Kanunu'na göre işlem yapılacaktır². 12.10.2006 tarihinde yürürlüğe giren hüküm 181/1 ve bu fiilin nitelikli hali olarak kabul edilen aynı maddenin 3 ve 4 üncü fıkralarıdır. 181 inci maddenin 2 nci fıkrası ve bu fıkıyla bağlantılı 3, 4 ve 5 inci fıkralar ise, 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Avrupa Birliği Konseyi'nin 27 Ocak 2003 tarihli ve 2003/80 sayılı “Çevrenin Ceza Hukuku Yoluyla Korunması Hakkında Yönerge”sinde, Avrupa Birliğine üye devletler çeşitli çevre suçlarını ceza kanunlarında düzenleme ve bunlar için özgürlüğü bağlayıcı cezalar ve tüzel kişilere özgü yaptırımlar öngörme yükümlülüğü altındadır.

Bu yönergenin 3. maddesinde yer alan direktife göre, üye devletlere yalnız kast ile değil, taksirle işlenen eylemleri³ de suç haline getirme, suçlara iştirak ve

- 1) Aynı yönde bkz. **Yaşar, Osman-Gökcan, Hasan Tahsin-Artuç, Mustafa**, Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu, Cilt: IV, Ankara 2010, s.5032; Malkoç ise, söz konusu hükmün 01.06.2007 tarihinde yürürlüğe gireceğini belirtmektedir. **Malkoç, İsmail**, Açıklamalı Yeni Türk Ceza Kanunu, 1. Cilt, Ankara 2007, s.1209. Benzer düşünce için bkz. **Parlar, Ali-Hatipoğlu, Muzaffer**, Türk Ceza Kanunu Yorumu, Cilt:3, 2. Baskı, Ankara 2008, s.2758.
- 2) “5237 sayılı TCK'nun 344. maddesinin (b) bendi gereğince “çevrenin kirletilmesi” başlıklı 181.maddesinin birinci fıkrasının aynı yasanın yayım tarihinden itibaren 2 yıl sonra yürürlüğe gireceği düzenlemesi karşısında suç tarihi itibarıyla anılan maddeye göre mahkûmiyet hükmü verilemeyeceği gözetilip sanığın eyleminin 2872 sayılı Çevre Kanunu kapsamında değerlendirilmesi gerekirken yazılı şekilde hükmü kurulması...” Yarg. 2. CD., 07.06.2007 tarih ve 2007/4298 E., 2007/8407 K. sayılı kararı.
- 3) Nitekim 5237 sayılı TCK'nun 182 nci maddesinde, çevrenin taksirle tehlikeye sokulması suçu, “(1) Çevreye zarar verecek şekilde, atık veya artıkları toprağa, suya veya havaya verilmesine taksirle neden olan kişi, adli para cezası ile cezalandırılır. Bu atık veya artıkların, toprakta, suda veya havada kalıcı etki bırakması hâlinde, iki aydan bir yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

azmettirmeyi cezalandırma, bu suçlara etkin, uygun ve korkutucu ceza öngörme yükümlülüğü yüklenmekte, üye Devletlere de bu yönergeyi en geç 27.01.2005 tarihine kadar iç hukuka aktarması istenmektedir.

1982 Anayasası'nın 56 ncı maddesinde; "*Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir.*

Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir" denilmiş, bu kapsamda kanunkoyucu gerek Anayasada yer alan hakkı güvence altına almak gerek Avrupa Birliği Konseyi'nin yönergesine uygun hareket etmek için, 5237 sayılı TCK da bir takım suç tiplerine yer verilmiştir. Kanununun 181 inci maddesinde "çevrenin kasten kirlenmesi", 182 inci maddesinde "çevrenin taksirle kirlenmesi", 183 üncü maddesinde "gürültüye neden olma" ve 184 üncü maddesinde "imar kirliliğine neden olma" suçları yaptırım altına alınmıştır⁴. Aşağıda çevrenin kasten kirlenmesi suçu incelenecektir.

2- Korunan Hukuki Değer

Genel tehlike suçlarında korunan hukuki değer, kişilerin ve malların kapsamlı bir şekilde tehlikeye uğratılmalarının önlenmesidir. Zira bu fiiller sonucunda, insanların hayatı veya sağlığı ya da büyük bir ölçüde mallar veya hayvanlar ya da diğer ekonomik menfaatler zarar tehlikesine düşebilecektir. Hatta bu fiiller, insan için hayati önemi olan çevre üzerinde de olumsuz tesirler doğmasına neden olabilir.

Genel tehlike yaratan suçların cezalandırılması, tüm bu olumsuz etkilerin önlenmesi ve toplumun esenliğinin korunması bakımından şarttır. Diğer bir ifadeyle, belirli bir kimsenin değil ama bir bütün olarak toplumun ya da toplumun bir kesiminin esenliğini, güvenliğini sağlamak düşüncesi, bu fiillerin cezalandırılmasının temelini oluşturur⁵.

TCK'nun 181 inci maddesinde yer alan suç ile kişilerin temiz ve sağlıklı bir

(2) *İnsan veya hayvanlar açısından tedavisi zor hastalıkların ortaya çıkmasına, üreme yeteneğinin körelmesine, hayvanların veya bitkilerin doğal özelliklerini değiştirmeye neden olabilecek niteliklere sahip olan atık veya artıkların toprağa, suya veya havaya taksirle verilmesine neden olan kişi, bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır*" şeklinde düzenlenmiştir.

- 4) 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun 20 inci maddesinde; çevrenin korunmasına yönelik konulan kurallara aykırı hareket edenlere uygulanacak idari yaptırımlara yer verilmiştir.
- 5) Bkz. **Artuk, Mehmet Emin-Gökçen, Ahmet-Yenidünya, Ahmet Caner**, Ceza Hukuku Özel Hükümler, 11. Baskı, Ankara 2011, s.412; **Heuermann, Rudolf**, "Die gemeingefährlichen Delikte", in: Materialien zur Strafrechtsreform. 2. Band, Rechtsvergleichende Arbeiten II, Besonderer Teil, Bonn 1955, s.433-435.

çevrede yaşayabilmeleri korunmak istenmiştir⁶. Çevreyi kirletenlerin cezalandırılması ile birlikte aynı zamanda insanların ve diğer canlıların yaşama hakkı, malvarlığı da korunmaktadır.

3- Tanımlar

09.08.1983 tarihli 2872 sayılı Çevre Kanunu⁷'nin 2 nci maddesinde;

Çevre; “Canlıların yaşamları boyunca ilişkilerini sürdürdükleri ve karşılıklı olarak etkileşim içinde buldukları biyolojik, fiziksel, sosyal, ekonomik ve kültürel ortam”;

Çevre kirliliği; “Çevrede meydana gelen ve canlıların sağlığını, çevresel değerleri ve ekolojik dengeyi bozabilecek her türlü olumsuz etki”;

Atık; “Herhangi bir faaliyet sonucunda oluşan, çevreye atılan veya bırakılan her türlü madde” olarak tanımlanmıştır.

Çevre Kanunu’nda tanımlanmayan “**Artık**” ise, sözlükte, “Bir şey harlandıktan sonra artan bölüm; içildikten, yenildikten veya kullanıldıktan sonra geriye kalan” olarak tanımlanmaktadır⁸.

Anılan Kanunun 8. maddesinde; her türlü atık ve artığı, çevreye zarar verecek şekilde, ilgili yönetmeliklerde belirlenen standartlara ve yöntemlere aykırı olarak doğrudan ve dolaylı biçimde alıcı ortama vermek, depolamak, taşımak, uzaklaştırmak ve benzeri faaliyetlerde bulunmak yasaklanmış, kirlenme ihtimalinin bulunduğu durumlarda ilgililerin kirlenmeyi önlemekle; kirlenmenin meydana geldiği hallerde kirletenin, kirlenmeyi durdurmak, kirlenmenin etkilerini gidermek veya azaltmak için gerekli tedbirleri almakla yükümlü oldukları belirtilmiştir.

Doktrinde artık; “katı, sıvı, gaz gibi maddelerin kullanıldıktan veya harlandıktan sonra artan bölümü” olarak tanımlanmıştır⁹.

Buna göre, atığın mutlaka katı olması gerekmemekte olup, sıvı veya gaz şeklinde de olabilir¹⁰.

6) **Parlar-Hatipoğlu**, s.2749; **Şen, Ersan**, Çevre Ceza Hukuku, İstanbul 1994, s.115.

7) Bkz. 11.08.1983 tarih ve 18132 sayılı Resmi Gazete.

8) Bkz. Büyük Türkçe Sözlük. <http://tdkterim.gov.tr/bts/>

9) **Arslan, Çetin- Azizağaoğlu, Bahattin**, Yeni Türk Ceza Kanunu Şerhi, Ankara 2004, s.756.

10) “*Kemalpaşa Kaymakamlığı Çevre Koruma Ünitesi görevlilerince suç tarihinde alınan 5 litrelik numunenin TÜRKAK laboratuvarında yapılan analizinde atık suyun çevreyi kirletecek nitelikte olduğu belirtilmesine rağmen, bu rapora neden itibar edilmediği karar yerinde açıklanıp tartışılmadan, fabrikanın değişik tarihlerde bildirdiği değerlerin ortalamasını dikkate alarak görüş bildiren bilirkişi raporuna dayanılarak beraat kararı verilmesi...*” Yarg. 4. CD., 02.11.2012 tarih ve 2011/1952 E., 2012/22799 K. sayılı kararı.

4- Suçun maddi unsurları

a- Fiil

181 inci maddenin 1 inci fıkrasında, atık veya artıkların toprağa, suya veya havaya kasten verilmesi yaptırım altına alınmıştır. Failin bu eylemden dolayı sorumlu tutulabilmesi için, atık veya artıkların ilgili kanunlarla belirlenen teknik usullere aykırı olarak toprağa, suya veya havaya verilmesi gerekir.

Çevreyi kasten kirletme suçunun oluşması için atık veya artıkların teknik usullere aykırı bir biçimde çevreye verilmesi yeterli değildir. Ayrıca teknik usullere aykırı bir şekilde çevreye verilen atık veya artıkların, çevreye zarar verecek nitelikte, boyutta, elverişlilikte olması da aranmıştır¹¹. Diğer bir deyişle, çevrenin kasten kirletilmesi suçunun oluşabilmesi için kanunlarla belirlenen teknik usullere aykırı olarak toprağa, suya veya havaya verilen atık veya artıkların çevreye zarar verecek nitelikte olması gerekir¹². Çevresel değerleri somut bir biçimde tehlikeye sokması gerekir (somut tehlike suçu). Bu bakımdan bu suçun oluşması için örneğin bir dereye bırakılan fabrika atıklarının balıkları öldürücü nitelikte olması yeterlidir. Suç zarar suçu olmadığından atıkların balıkları öldürmüş olması şart değildir¹³.

Verme; atık veya artığın toprağa, suya veya havaya temas etmesini sağlayan her türlü eylem olarak geniş yorumlanması gerekmektedir.

Diğer bir deyişle, toprak, su, hava ile atık veya artığın temas edebileceği şekilde bırakma, atma, salıverme, gömme gibi her türlü eylem “verme” ibaresinin kapsamına dâhildir.

Atık ve artıkların ilgili kanunlarla belirlenen teknik usullere uygun olarak doğal ortama bırakılması halinde hukuka aykırı bir eylem olmayacağı için, çevrenin kasten kirletilmesi suçundan söz edilemeyecektir¹⁴. Burada “ilgili kanunlarla” belirlenmiş teknik usullere uygun hareket edilmesinin hukuka uygun sayılması bir takım tereddütlere neden olabilecektir. Zira genellikle teknik usuller kanunlardan ziyade “yönetmeliklerde” yer almaktadır¹⁵. Bu itibarla maddede yer alan “ilgili kanunlarla” ibaresinin “ilgili kanunlar ve bu kanunlara dayalı olarak çıkarılan yönetmeliklerle” şeklinde değiştirilmesi maddenin daha doğru uygulanmasını sağlayabilecektir.

11) **Parlar-Hatipoğlu**, s.2754.

12) **Katoğlu, Tuğrul**, Yeni Türk Ceza Kanunu ve Çevreye Karşı Suçlar, Mülkiye Dergisi, Cilt:XXIX, Sayı:246, s.141.

13) **Yaşar-Gökcan-Artuç**, s.5036.

14) Bkz. Madde gerekçesi.

15) Örneğin, 26.12.2004 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan “Gemilerden Atık Alınması ve Atıkların Kontrolü Yönetmeliği”, 14.03.2006 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan “Tehlikeli Atıkların Kontrolü Yönetmeliği” gibi.

Atık veya artıkların “toprağa”, “suya” ya da “havaya” verilmesi yasaklanmıştır. Toprağa verildiğinde “toprak kirliliği”; suya verildiğinde “su kirliliği”, havaya verildiğinde “hava kirliliği” oluşacaktır¹⁶.

Atık veya artıkların verildiği arazinin mülkiyetinin faile ait olmasının bir önemi bulunmamaktadır. Buna göre, kendi arazisine atık veya artık bırakan failin eylemi çevreye zarar verebilecek nitelikteyse, 181 inci maddeden dolayı cezalandırılacaktır¹⁷.

181 inci maddenin 2 nci fıkrasında, atık veya artıkların izinsiz olarak ülkeye sokulması yaptırım altına alınmıştır. İkinci fıkra yönünden atık veya artığın çevre ve sağlık açısından tehlikeli nitelikte olup olmadığının araştırılmasına ihtiyaç yoktur¹⁸.

Diğer bir deyişle çevreye zarar verecek nitelikte olsalar dahi, yetkili mercilerin izniyle ülkeye sokulan atık veya artıklar 181/2 nci maddede öngörülen suç oluşturmaz.

Atık veya artıkların ülkeye izinsiz olarak sokulmaları suçun oluşumu bakımından yeterli olduğundan, 181/2’deki suç, soyut tehlike suçudur.

Suçun oluşumu bakımından atık veya artıkların ülkeye izinsiz olarak girmesi yeterli olup, ülkede toprağa, suya, havaya bırakılması zorunlu değildir. Başka bir ülkeye götürülmesi planlanan atık veya artıkların, ülkeye izinsiz olarak sokuldukları anda suç tamamlanmış olur. Söz konusu maddelerin ülkede belli bir süre kalmasına gerek yoktur. Bu niteliği itibariyle söz konusu suç ani suçlardandır.

Aynı şekilde atık veya artıkların ülkeye sokulduğu yerin önemi bulunmamaktadır¹⁹. Gümrük kapılarından olabileceği gibi, diğer yerlerden de olabilir. Bu fıkraya ile kanunkoyucu çevrenin kirletilmesinin sınıraşan boyutunu dikkate alarak, atık veya artıkların gelişmiş ülkelere taşınmasını önlemek istemiştir.

Burada özellikle her ne kadar 181 inci maddenin 2 nci fıkrasında “ülkeden”

16) **Parlar-Hatipoğlu**, s.2754, 2755. Ayrıca bkz. **Şen**, s.16 vd.; **Gezgin Kayan, Rahsan Bengi**, Çevre Hakkı ve Türk Ceza Kanununda Çevreye Karşı Suçlar, (Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Temmuz 2007, s.5 vd.

17) *“Mahkeme kirletildiği ileri sürülen arazinin kime ait olduğunun tespit edilmesini suçun sübutuna mutlak etki edecek bir kanıt olarak değerlendirmiş ise de 5237 sayılı TCY.nun 181. maddesinde kirletilen toprağın mülkiyetinin kime ait olduğu hususu suçun öğeleri veya nitelikli halleri açısından önemli olmadığından atık madde biriktirilen arazinin tapu kayıt ve krokinin dosya içerisinde bulunması da zorunlu değildir. Anılan yasal düzenlemenin ilgili kanun olarak gönderme yaptığı 2872 sayılı Çevre Yasasında da atık maddenin bırakıldığı toprağın, mülkiyetinin kime ait olduğu gözetilmeksizin korunması zorunluluğuna değinilmiştir”* Yarg. 4. CD., 21.05.2008 tarih ve 2008/6206 E., 2008/10019 K. sayılı karar.

18) **Katoğlu**, s.142.

19) **Parlar-Hatipoğlu**, s.2756.

bahsedilmişse de, TCK'nun 13 üncü maddesini dikkate aldığımızda esasen kanun koyucunun sadece atık veya artıkların Türkiye'ye sokulmasını değil, herhangi bir ülkeye herhangi bir vatandaş tarafından sokulmasını da cezalandırdığını görmekteyiz.

b- Konu

Suçun konusu, çevredir²⁰. 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun 2 nci maddesinde **çevre**; "Canlıların yaşamları boyunca ilişkilerini sürdürdükleri ve karşılıklı olarak etkileşim içinde buldukları biyolojik, fiziksel, sosyal, ekonomik ve kültürel ortam" olarak tanımlanmıştır.

5237 sayılı TCK'nun 181/1 maddesine göre, atık veya artıkların kasten çevreye verilmesi çevrenin kasten kirletilmesi suçunu oluşturur.

181 inci maddede yasaklanan fiilin, çevreye zarar verecek boyutta olması aranır.

Kişilerin ya da çevrenin eylemden doğrudan zarar görmüş olması aranmaz. Eylemin çevreye ve bu kapsamda bitki örtüsü, hayvan ve insanlara yönelik genel ya da somut tehlike meydana getirmiş olması gerekir. Bu itibarla bu suç somut tehlike suçu niteliği taşımaktadır.

Bu nedenle bu suç yönünden somut tehlikenin gerçekleşip gerçekleşmediği hususunda, mahkeme tarafından bilirkişiye müracaat edilmesi de yerinde olacaktır²¹.

c- Fail

Suçun faili herkes olabilir. 181/1 inci maddede "kişi" terimine yer verildiğinden, bu suçun faili herkes olabilir (Vatandaş, yabancı, erkek, kadın, işletme sahibi, işçi, kamu görevlisi veya kamu görevlisi olmayan)²². Çevrenin kasten kirletilmesi suçunun failinin belirli niteliklere sahip olması aranmadığından, suç faili açısından özgü (mahsus) suçlardan değildir. Buna karşılık maddenin iki, üç ve dördüncü fıkrasındaki fiillerden dolayı tüzel kişiler hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur (m.181/5)²³. Bu durumda TCK'nun 60 ıncı maddesinde yer alan tüzel kişilere özgü güvenlik tedbirlerinin uygulanması gerekecektir.

20) Yaşar-Gökcan-Artuç, s.5034.

21) "Sanığın yöneticisi olduğu İnci Taş İnşaat San. ve Tic. Ltd. Şti.'nin taş kesmede kullandığı atık suların havuzda dinlendirilip, dibe çöken çamurlu suların ve çökeltilerin pompa ile çekilip tankerlerle ocak sahasına dökülmesi biçiminde gerçekleşen somut olayla ilgili olarak kanunlarda belirli bir teknik usul olup olmadığı araştırılıp, kanuni usule aykırılığın varlığı durumunda atık ve artıkların, çevre ve bu çevrede yaşayan canlılar açısından ne gibi tehlike ve zarar doğuracağı uzman bilirkişi aracılığı ile tespit edilerek, sonucuna göre karar verilmesi gerektiği gözetilmeden, eksik kovuşturma ile hüküm kurulması..." Yarg. 4. CD., 07.11.2012 tarih ve 2010/27735 E., 2012/23941 K. sayılı kararı.

22) Yaşar-Gökcan-Artuç, s.5033.

23) Bkz. Katoğlu, s.148 vd.; Şen, s.129 vd.

d- Mağdur

Suçun mağduru, toplumu oluşturan tüm bireylerdir. Hatta tüm insanlık bu suçun mağdurudur. Suçun mağduru, belli bir zaman ve yerde yaşayan insanlar olmadığından, diğer bir deyişle suç tüm nesilleri etkilediğinden suçun mağduru tüm insanlıktır. İşte bu nedenle birçok ülkede, çevreyi koruyucu dernek ve birliklere, işlenen suçtan doğrudan zarar görmeseler bile, çevre adına dava açma, davaya katılma hakkı verilmiştir²⁴.

Bununla birlikte, çevreyi kasten kirleten bu fiilden, somut olarak müşahhas kişiler de mağdur olmuş bulunabilir.

Çevreyi korumak için kurulmuş dernekler her ne kadar doğrudan doğruya bu suçtan zarar gören olmasalar da, kanunda bu kuruluşların davaya katılmalarına imkân sağlayan hükümlere yer verilmesi uygun olacaktır.

e- Nitelikli Haller

181 inci maddenin 3 üncü fıkrasında, maddenin birinci ve ikinci fıkralarında tanımlanan suçların konusunu oluşturan atık veya artıkların toprakta, suda veya havada kalıcı özellik göstermesi daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hal kabul edilmiştir. Bu hükmün uygulanabilmesi için, mahkemenin atık veya artıkların toprakta, suda ya da havada kalıcı özellik gösterip göstermediği konusunda bilir-kişiyeye müracaat etmesi gerekmektedir²⁵.

181 inci maddenin 4 üncü fıkrasında; maddenin birinci ve ikinci fıkralarında belirtilen eylemlerin, insan veya hayvanlar açısından tedavisi zor hastalıkların ortaya çıkmasına, üreme yeteneğinin körelmesine, hayvanların veya bitkilerin doğal özelliklerini değiştirmeye neden olabilecek niteliklere sahip olan atık veya artıklarla ilgili olarak işlenmesi hâlinde, cezanın artırılacağı öngörülmüştür. Örneğin mevzuatın öngördüğü usullere aykırı olarak toprağa, suya ya da havaya verilen atık veya artık kişilerin zehirlenmesine neden olabilecek nitelikte olması bu fıkranın uygulanmasını gerektirecektir. Diğer bir deyişle, bu fıkranın uygulanabilmesi için “insan veya hayvanlar açısından tedavisi zor hastalıkların ortaya çıkmasına, ürüme yeteneğinin körelmesine, hayvanların veya bitkilerin doğal özelliklerini değiştirmeye neden olabilecek niteliğe sahip atık veya artık olması” yeterlidir.

5237 sayılı TCK'nun 181/4. maddesinde düzenlenen suç da, bir somut tehlike suçudur. Nitelikli halin oluşması için, maddede öngörülen sonuçların ortaya çıkması aranmaz²⁶. Şayet bu sonuçların (örneğin insanlar açısından tedavisi zor

24) Yaşar-Gökcan-Artuç, s.5033.

25) Yaşar-Gökcan-Artuç, s.5039.

26) Katoğlu, s.142.

hastalıklar) ortaya çıkması, başka bir suç oluşturuyorsa fail, (kastlar farklı ise) her iki suçtan da cezalandırılır. Örneğin eylem neticesinde kişilerin ayrıca sağlığı bozulmuşsa 181/4'ün yanı sıra kasten yaralama suçundan (m.86 vd.) söz edilebilecektir. Suça konu atık veya artıkların bu şekilde bir tehlike doğurup doğurmayacağı bilirkişi dinlenmesi suretiyle belirlenmelidir²⁷.

Eylem neticesinde kişilerin ayrıca sağlığı bozulmuşsa, 181 inci maddenin yanı sıra, kasten ya da taksirle yaralama suçundan da söz edilebilecektir. Bu durumda farklı neviden fikri içtima durumu da ayrıca değerlendirilmelidir.

5- Manevi Unsur

Bu suç kasten işlenebilir. Failin olası kast ile hareket etmesi durumunda da sorumluluğu ortaya çıkabilir²⁸. Failin çevreye zarar verme amacıyla hareket etmiş olması aranmaz. Çevrenin taksirle kirletilmesi halinde artık 182 nci madde gündeme gelecektir²⁹.

6- Suçun Özel Görünüş Şekilleri

a- Teşebbüs

5237 sayılı TCK'nun 181 inci maddesinin 1 inci fıkrasında objektif cezalandırılabilme şartı arandığı için söz konusu suç yönünden teşebbüsün mümkün olmadığı kanaatindeyiz³⁰. Buna karşılık aynı maddenin ikinci fıkrasında öngörülen atık veya artıkların izinsiz olarak ülkeye sokulması suçuna teşebbüs mümkündür. 2 nci fıkrada yer alan atık veya artıkları izinsiz olarak ülkeye sokma suçunda, fail anılan maddeleri ülkeye sokarken yakalanır ise, eylem teşebbüs aşamasında kalmış sayılır. Bunun yanı sıra burada gönüllü vazgeçme hükümlerinin de tatbik imkânı bulunmaktadır.

b- İştirak

Bu suçta iştirake ilişkin genel prensipler uygulanacaktır.

c- İçtima

İzinsiz olarak ülkeye sokulan atık veya artık, daha sonra hukuka aykırı olarak

27) Yaşar-Gökcan-Artuç, s.5039.

28) Yaşar-Gökcan-Artuç, s.5037.

29) "Saniğin, 2872 sayılı Çevre Kanununun 8, 11. maddelerine aykırı olarak, sorumlusu olduğu akaryakıt istasyonunun yıkama-yağlama bölümünden çıkan atıkları, bilirkişi raporunda belirlendiği gibi kalıcı özellik oluşturamaz derecede ve çevreye zarar verecek şekilde toprağa verme biçiminde kabul edilen eylemi, sonuçlarını öngörerek bilinç ve iradeyle gerçekleştirdiği gözetilmeden, TCK'nın 181/1. maddesi yerine olayda uygulama yeri bulunmayan 182. maddesi ile hüküm kurulması..." Yarg. 4. CD., 08.11.2012 tarih ve 2011/14774 E., 2012/23991 K. sayılı kararı.

30) Farklı görüş için bkz. Yaşar-Gökcan-Artuç, s.5040; Parlar-Hatipoğlu, s.2758.

toprağa, suya veya havaya verilirse, burada hem 181/1, hem de 181/2 nci madde uyarınca failin sorumluluğu yoluna gidilmesi gerekecektir³¹.

Failin çevreyi değişik zamanlarda birden fazla defa kirletmesi durumunda TCK'nun 43 üncü maddesinin 1 inci fıkrasının son cümlesine göre tek bir suçtan sorumlu tutulur ancak cezası dörtte birinden dörtte üçüne kadar arttırılır.

Failin atık veya artığı komşusunun evinin önüne bırakması durumunda, hem TCK'nun 151 inci maddesindeki mala zarar verme (örneğin kirletme), hem de TCK'nun 181 inci maddesindeki çevrenin kasten tehlikeye sokulması suçu oluşacaktır. Bu durumda farklı neviden fikri içtima hükümleri uyarınca en ağır cezaya göre fail cezalandırılmalıdır.

Kabahatler Kanunu'nun 41 inci maddesinde çevreyi kirletme idari para cezası gerektiren bir eylem olarak düzenlenmiştir. Eğer failin eylemi hem Kabahatler Kanunu'nun 41 inci maddesindeki kabahati, hem de TCK'nun 181 inci maddesini ihlal ederse, Kabahatler Kanunu'nun 15/3 üncü maddesine göre sadece suçtan (m.181) dolayı fail cezalandırılmalıdır.

Ancak doktrinde bir görüşe göre, kişisel ve evsel ihtiyaçların giderilmesi sonucu ortaya çıkan atık ve artıklar, 181/1. maddedeki çevrenin kasten kirletilmesi suçunun konusunu oluşturmamaktadır³². Nitekim Kabahatler Kanunu'nun 41 nci maddesi bireysel atık ve artıklar, evsel atık ve artıklar (f.1), yemek pişirme ve servis yerlerinin atık ve artıkları (f.2), hayvan atıkları (f.3), inşaat atık ve artıkları (f.4), kullanılamaz hale gelen veya ihtiyaç fazlası ev eşyaları (f.5), kullanılamaz hale gelen motorlu kara veya deniz nakil araçları veya bunların mütemmim cüzleri (f.6) çevreyi kirletme kabahatinin konusu olduğundan, bütün bunlar çevreyi kirletme suçunun konusunu oluşturmazlar. Bu durumda sadece Kabahatler Kanunu'nun 41 inci maddesi uygulanır. Buna karşılık kanaatimizce burada önemli olan husus atık veya artığın türü değil, çevreye zarar verecek nitelikte olup olmamasıdır. Bu bakımdan çevreye zarar verecek nitelikte olan ve Kabahatler Kanunu'nun 41 inci maddesinde belirtilen atık ve artıklar da çevrenin kasten kirletilmesi suçunun konusunu oluşturabilir. Bu durumda Kabahatler Kanunu'nun 15/3 üncü maddesi gereği, sadece suçtan dolayı failin cezalandırılması gerekir.

Eğer kişinin yapmış olduğu eylem TCK'nun 181 inci maddesinin yanı sıra, Çevre Kanunu'nda yer alan bir kabahati de oluşturuyorsa, Çevre Kanunu'nun 27 nci maddesi gereğince, “verilecek idari nitelikteki cezalar, bu fiiller için diğer kanunlarda yazılı cezaların uygulanmasına engel olmayacaktır”.

31) Yaşar-Gökcan-Artuç, s.5037.

32) Yaşar-Gökcan-Artuç, s.5040, 5041.

Örneğin Çevre Kanunu'nun 20/t maddesine göre, "tehlikeli atıkların her ne şekilde olursa olsun ülkeye sokulması" idari para cezası ile yaptırım altına alınmıştır. Bu eylem aynı zamanda TCK'nun 181/2 nci maddesini de ihlal edeceğinden, failin hem Çevre Kanunu'nun 20/t maddesine göre, hem de TCK'nun 181/2 nci maddesine göre sorumlu tutulması gerekecektir (gerçek içtima).

7- Soruşturma ve Kovuşturma Usulü

TCK'nun 181 inci maddesindeki suç re'sen soruşturulur. Bununla birlikte, bu suçun vatandaş veya yabancı tarafından, yabancı ülkede işlenmesi halinde bu suçtan dolayı Türkiye'de yargılama yapılması, Adalet Bakanının talebine bağlanmıştır³³ (TCK. m.13).

TCK'nun 181 inci maddesinin 1 inci fıkrası 12 Ekim 2006, 2 nci fıkrası ise 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir. (m.344)

Birinci fıkrada yer alan suç bakımından sulh ceza, ikinci ve üçüncü fıkralar bakımından asliye ceza, dördüncü fıkra yönünden ise ağır ceza mahkemesi görevlidir (5235 sayılı Kanun m.10 vd.).

Yabancı bayrağı taşıyan bir gemi tarafından Türk kara suları dışında işlendiği takdirde, yetkili mahkeme CMK'nun 15. maddesine göre, suçun işlendiği yere en yakın veya geminin Türkiye'de ilk uğradığı limanın bulunduğu yer mahkemesidir.

8- Zamanaşımı

Maddenin 1. ve 2. fıkraları açısından dava zanaşımı süresi 8 yıl (TCK. m.66/1-e), üçüncü fıkra yönünden 15 yıl (TCK. m.66/1-d), dördüncü fıkra bakımından ise 20 yıldır (TCK. m.66/1-c).

KAYNAKÇA

- **Artuk**, Mehmet Emin-Gökçen, Ahmet-Yenidünya, Ahmet Caner, Ceza Hukuku Özel Hükümler, 11. Baskı, Ankara 2011.
- **Arslan**, Çetin- Azizağaoğlu, Bahattin, Yeni Türk Ceza Kanunu Şerhi, Ankara 2004.
- **Gezgin Kayan**, Raşan Bengi, Çevre Hakkı ve Türk Ceza Kanununda Çevreye Karşı Suçlar, (Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Temmuz 2007.
- **Heuermann**, Rudolf, "Die gemeingefährlichen Delikte", in: Materialien zur Strafrechtsreform. 2. Band, Rechtsvergleichende Arbeiten II, Besonderer Teil, Bonn 1955.
- **Katoğlu**, Tuğrul, Yeni Türk Ceza Kanunu ve Çevreye Karşı Suçlar, Mülkiye Dergisi, Cilt:XXIX, Sayı:246.
- **Malkoç**, İsmail, Açıklamalı Yeni Türk Ceza Kanunu, 1. Cilt, Ankara 2007.
- **Parlar**, Ali-Hatipoğlu, Muzaffer, Türk Ceza Kanunu Yorumu, Cilt:3, 2. Baskı, Ankara 2008.

33) Bkz. **Katoğlu**, s.140.

- **Şen**, Ersan, Çevre Ceza Hukuku, İstanbul 1994.
- **Yaşar**, Osman-Gökcan, Hasan Tahsin-Artuç, Mustafa, Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu, Cilt: IV, Ankara 2010.

ÖZET

Çevrenin kasten kirletilmesi suçu 5237 sayılı TCK ile 2005 tarihinde mevzuatımıza girmiş bir suç tipidir. Bu eylemlerin suç olarak tanımlanmasıyla Avrupa Birliği Direktifleriyle de uyum sağlanmıştır. Özellikle çevrenin kirletilmesine bağlı olarak küresel ısınmanın ortaya çıkması ve sonuçlarının hissedilmeye başlanması ile insanlık bu alanda duyarlı olmaya başlamıştır. Buna paralel olarak yarınlara daha temiz ve yaşanabilir bir çevre bırakmak kaygısı yasa koyucuyu böyle bir suçu düzenlemeye sevk etmiştir. Bu ülkemiz açısından olumlu bir gelişme olup, makalemizde bu suç tipi unsurlarına ayrılarak incelenmektedir.

Anahtar sözcükler: Çevrenin kasten kirletilmesi, çevre kirliliği, çevre, atık, artık.